

Kroniek Sint Aegten

Erfgoedcentrum Nederlands kloosterleven

Ten Geleide

De voorliggende Kroniek informeert u over recente activiteiten rond erfgoedcentrum Klooster Sint Aegten: een archivarissendag, een bouwproject, aanvullingen op de collecties en diverse andere gebeurtenissen.

Archivarissendag

Op dinsdag 16 juni kwamen er, rond de klok van tien uur, 70 kloosterarchivarissen naar St. Agatha voor de jaarlijkse archivarissendag. Gezamenlijk bogen zij zich over het thema 'Bronnen over missie'.

Bijna alle kloosterarchieven bevatten gegevens over de missie. Op de eerste plaats natuurlijk de archieven van religieuze instituten bij wie missie expliciet deel uitmaakt van de doelstelling, zoals de Missionarissen en Missiezusters van O.L.V. van Afrika, de Congregatie van de H. Geest, de Medische Missiezusters, of de Missionarissen en de Dochters van het H. Hart. Maar ook bij kloostergemeenschappen die primair waren gericht op andere taken - onderwijs, gezondheidszorg, pastoraat enz. - vonden we in de meeste gevallen archiefmateriaal over missionaire activiteiten. Zelfs een aantal contemplatieve orden bewaart materiaal over stichtingen in een ander werelddeel. Het gaat om diverse soorten

bronnen: bestuursdocumenten, kronieken, persoonlijke correspondentie, maar ook foto's en films. De breedte en diversiteit van het archiefmateriaal over de missie vormden een uitstekend onderwerp voor een archivarissendag.

's Morgens werden er inleidingen verzorgd door twee medewerkers van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING) in Den Haag: dr. Ton Kappelhof en mw. drs. Kirsten Hulsker. Na de dagopening, door archivaris Ad van Huijgevoort, gaf de eerste spreker een algemeen overzicht van de Nederlandse missie- en zendingsgeschiedenis, toegespitst op Indonesië. Hij onderscheidde drie perioden. De negentiende eeuw was een tijdperk van opbouw en pionieren: met weinig voorkennis vertrokken missionarissen en zendelingen naar overzeese gebiedsdelen om de mensen bekend te maken met het christelijk geloof. De periode tussen 1900 en 1942 vormde een bloeitijd van de missieactiviteiten: goed georganiseerd en met subsidieregelingen van de overheid werkten Nederlanders in de missielanden aan de ontwikkeling van kerk en samenleving. De jaren tussen 1942 en 1960 kenmerkte Ton Kappelhof als jaren van emancipatie: van verzelfstandiging van de inlandse kerken en een ommekeer in het koloniale denken. Na de inleiding van de heer Kappelhof vertelde mw. Hulsker over een project-in-uitvoering bij het ING: het *Repertorium van Nederlandse zendings- en missiearchieven, ca. 1800-1960*. Dit betreft een overzicht van al het archiefmateriaal dat in Nederland bewaard is gebleven over missie- en zendingsactiviteiten in de

Inleiders en gesprekleidster in de ochtend

betrokken periode (zie: www.inghist.nl).

Aan het eind van beide presentaties kregen de aanwezige kloosterarchivarissen de gelegenheid om met de inleiders in gesprek te gaan, o.l.v. zuster Margriet van der Vliet. Daarbij bleek dat de samenstellers van het repertorium bij het verzamelen van gegevens op de medewerking van de archivarissen kunnen rekenen.

Hierna volgde de lunch, waarvan de samenstelling en presentatie al verwezen naar het eerste onderwerp dat 's middags aan bod kwam: de China-missie van de paters scheutisten. Dr. Harry Knipschild, docent geschiedenis aan de Universiteit Leiden, deed uitvoerig onderzoek naar dit onderwerp. Hij vertelde met veel enthousiasme hoe hij in de loop van zijn onderzoek op het spoor kwam van verschillende bronnen. Deze gaven hem geleidelijk aan inzicht in de dagelijkse werkelijkheid van de missionarissen die in China werkzaam waren.

Na een koffiepauze volgden de laatste presentaties van de dag, gehouden door eigen medewerkers: mw. Olga Minkema en pater Cor Rademaker ss.cc. Zij gaven een indruk van het rijke beeldmateriaal dat over de missie bewaard is gebleven: foto's, dia's, tekeningen en films. Mw. Minkema liet op systematische wijze zien welke foto's we in de missiearchieven aantreffen: over personen die naar de missie vertrokken, over de huizen die overal ter wereld werden gebouwd, over de werkzaamheden van de missionarissen en over bijzondere gelegenheden, zoals visitaties, professiefesten, jubilea en begravingen. Pater Cor Rademaker vertelde daarna hoe hij in de jaren tachtig van de vorige eeuw, samen met de KRO-journaliste Marga Kerklaan, werkte aan een documentaire over zijn confrater pater Damiaan de Veuster. Er werd in verschillende archieven gezocht naar geschikt materiaal. Ter afsluiting van de archivarissendag werd een samenvatting getoond van het eindresultaat: de film *Damiaan, de held van iedereen*. Alles wat er in de loop van de dag aan bod was geweest, bepaalde het perspectief waarmee de aanwezigen de getoonde beelden bekeken: welke bronnen over missie werden er gebruikt en hoe werden

die ingezet? De documentaire bood daartoe ruime gelegenheid en liet de relevantie zien van de diverse bronnen die over de missie bewaard zijn gebleven: tezamen vertellen ze een verhaal dat aanspreekt tot op de dag van vandaag. > M. Arendsen

Oplevering poortgebouw

Op 29 mei jl. beëindigde aannemersbedrijf J. van Niftrik uit Rosmalen officieel de restauratiewerkzaamheden aan het poortgebouw in St. Agatha. Tijdens de oplevering werd een laatste lijstje met werkzaamheden vastgelegd, dat nog moet worden uitgevoerd. Daarmee is een belangrijke stap gezet in het renovatietraject van deze toegang tot het kloostercomplex. In de komende maanden kan alle aandacht worden gericht op de inrichting van het gebouw en van de directe omgeving.

Het restauratietraject werd jarenlang voorbereid. Het gebouw was vanaf medio twintigste eeuw in gebruik bij de verenigingen van St. Agatha. Omdat er in al die tijd nauwelijks groot onderhoud werd gepleegd, was het bouwwerk in slechte staat, zowel aan de binnen- als de buitenzijde. De stichting Sint Aegten stond als eigenaar van de kloostergebouwen voor een moeilijke keus: het poortgebouw afschrijven en afbreken ofwel een dure restauratie aangaan van meer dan € 500.000. Dat laatste zou

Bouwplaats, februari 2009

De laatste bouwvergadering

De 'handtekening' op het gebouw

alleen kunnen geschieden indien er extern financiering voor te vinden was. Na uitvoerig overleg zette de Rijksmonumentendienst de eerste stap in deze richting, door het toekennen van restauratiesubsidie. Van drie andere fondsen werden de overige benodigde gelden verworven: een subsidieregeling van de provincie Noord-Brabant, de Kommissie Onderlinge Solidariteit (KOS) van de Konferentie Nederlandse Religieuzen en het Bouwcultuurfonds Zuid-Nederland. Architectenbureau De Twee Snoeken uit 's-Hertogenbosch droeg zorg voor de benodigde tekeningen en instructies, zodat begin januari met de daadwerkelijke uitvoering gestart kon worden.

De lange voorbereidingstijd en het uitvoerige onderzoek dat vooraf werd verricht naar essentiële onderdelen - zoals de oude muren en de kap van het gebouw - hebben er mede voor gezorgd dat het bouwtraject zelf bijzonder vlot is verlopen. Het eerste stadium bestond uit sloopwerkzaamheden: de muren moesten worden ontdaan van pleisterwerk, het dak en de binnenzijde van asbest. Maar daarna zagen we week na week de opbouw vorderen. Alle mankementen aan muren, daken en ramen zijn hersteld, waarna de buitenmuren opnieuw werden voorzien van pleisterwerk. Om het gebouw zo efficiënt mogelijk te kunnen gebruiken, werd een nieuw portaal aangebouwd. Aan de binnenzijde van het poortgebouw werden met name de sanitaire ruimtes, de installaties en de elektra volledig vernieuwd. Al met al vormt het gebouw weer een waardige entree van het oude kruisherenklooster.

In de komende tijd volgt de inrichting. Het gebouw zal volgend voorjaar officieel worden geopend en vanaf dan worden gebruikt als bezoekerscentrum voor het erfgoedcentrum. Het zal op vaste tijden geopend zijn om aan passanten informatie te verstrekken over het kloostercomplex, over het erfgoedcentrum dat daar is gevestigd en over de rol die religieuzen hebben gespeeld in de Nederlandse samenleving. Verder hebben de verenigingen van St.

Agatha belangstelling getoond om het gebouw voor hun activiteiten te kunnen blijven gebruiken. We houden u in volgende Kronieken van de ontwikkelingen op de hoogte. > M. Arendsen

Uit de collectie

Vanuit hun lijsten kijkt een bonte verscheidenheid aan religieuzen in Klooster Sint Aegten naar de bezoekers: moederlijke oversten van de Franciscanessen van Etten, strenge prioren en magistrers-generaal van de kruisheren, olijke Fraters van Utrecht, een majestueuze Witte Zuster en dappere missionarissen van Scheut. In de afgelopen maanden is de collectie verrijkt met 26 portretten van dominicanen die vanaf de zolders in het klooster in Zwolle zijn verhuisd naar St. Agatha.

De portretten zijn van de hand van verschillende kunstenaars. Zo schilderde Antoon van Welie in 1946 pater Hyacinth Hermans en portretteerde Tilla Terwindt rond 1960 de Tilburgse hoogleraar Frans Weve. De helft van de portretten, inclusief drie zelfportretten, zijn gemaakt door een ordegenoot: de dominicaan pater Fons van Bergen (1883-1979), over wie op zijn bidprentje werd geschreven dat hij preekte door zijn glas-in-lood-ramen, kruiswegstaties en andere religieuze schilderijen. Daarnaast was hij portrettist. Zijn archief is recentelijk toegevoegd aan het provinciaal archief van de orde.

Onder de dominicanen van wie het portret nu in St. Agatha hangt, zijn provinciaals vertegenwoordigd (Bernardus Dominicus van Breda, Basilius Schaab en Bonaventura Jansen), magistrers-generaal (Hyacinthus Cormier en Ludovicus Theissing), leraren van het Dominicuscollege (Ludovicus Daniëls), professoren (Vincentius de Groot) en voorzitters van de KRO (Antonius Perquin en Augustinus Kors). Ook kwam naar St. Agatha het hierbij afgebeelde portret in houtskool van broeder Ceslaus Cremer (1900-1972), die in zijn kloosterleven de taken van bakker en portier heeft vervuld, merendeels in het Sint-Dominicuscollege in Nijmegen. Volgens het aan hem gewijde *in memoriam* waren zijn jaren als portier in het college de gelukkigste jaren van zijn leven,

Br. Ceslaus Cremer o.p.

waarin zijn zorgend karakter zich ten volle kon ontplooiën. Met een stofdoek aan zijn riem en een eeuwige sigaar in zijn mond liep hij door de collegengangen. Het verbaast dan ook niet dat pater Van Bergen hem met die eeuwige sigaar in zijn mond heeft afgebeeld. > O. Lankhorst

Kwartaaljournaal

- ▶ Op 8 april kwamen er 17 HOVO-cursisten uit Nijmegen o.l.v. prof. Nico Nelissen naar St. Agatha om zich te informeren over het religieus erfgoed van de Nederlandse kloosters.
- ▶ Op 20 april bezocht een vijftal medewerkers van de provincie Noord-Brabant het erfgoedcentrum in het kader van een beleidsnotitie over kloosterlijk erfgoed in de provincie.
- ▶ Op 6 mei gaf Marga Arendsen een presentatie over het erfgoedcentrum bij de zusters

Lunchpauze archivarissendag

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoed Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 1872-5260

Redactie:

M. Arendsen, J. Arts, O. Lankhorst,
C. Rademaker ssc, J. Wijnen ofmCap

Adres:

Kroniek Sint Aegten
Kloosterlaan 24
5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07
E-mail: info@kloostersintaegten.nl
Website: www.kloostersintaegten.nl

Logo: F. Bull osc

Ontwerp, lithografie en druk:
Drukkerij Tielen bv, Boxtel

Dominicanessen van Voorschoten.

- ▶ Op 10 mei hield Marga Arendsen een inleiding over de betekenis van religieuzen voor het bisdom 's-Hertogenbosch, tijdens een feestelijke bijeenkomst bij gelegenheid van het 450-jarig bisdomjubileum.
- ▶ Op vrijdag 15 mei ontving het erfgoedcentrum van mw. Anneke Meijsen haar scriptie met een onderzoek naar de landschappelijke betekenis van de kloostertuinen en hun directe omgeving.
- ▶ Op 18 mei verhuisde het koorgestoelte van de zusters trappistinnen in Berkel-Enschot naar St. Agatha. In de voorafgaande week werd het door vrijwilligers deskundig gedemonteerd. Het zal in augustus worden opgebouwd in de kloosterkerk.
- ▶ Op 26 mei sloot Marga Arendsen haar theologie studie af met een scriptie over de wijze waarop de Stichting Monialenberaad (SMB, 1964-2004) probeerde om het contemplatieve leven aan de moderne tijd aan te passen. Het archief van de SMB bevindt zich in het erfgoedcentrum.
- ▶ Op 29 mei vond de oplevering plaats van het gerestaureerde poortgebouw.
- ▶ Op maandag 8 juni kwamen de eerste inventarissen van het erfgoedcentrum beschikbaar via internet. Ze kunnen vooralsnog worden benaderd via de website www2.archieven.nl.
- ▶ Op maandag 15 juni werd een voorwerpencollectie van de Congregatie van "De Voorzienigheid" overgebracht van Heemstede naar St. Agatha.
- ▶ Op dinsdag 16 juni kwamen 70 kloosterarchivariissen naar St. Agatha voor de jaarlijkse archivarissendag.
- ▶ Op 30 juni vond door de medewerkers van het erfgoedcentrum een eerste bespreking plaats van het 'Digitaliseringsplan' dat in de afgelopen maanden werd geschreven. In dit plan zijn de richtlijnen vastgelegd voor verschillende plannen m.b.t. digitalisering van de erfgoedcollecties.
- ▶ In het tweede kwartaal bezochten 44 personen de studiezaal van het erfgoedcentrum en werden 173 belangstellenden rondgeleid in groepen.

Open dagen

Op zaterdag 12 en zondag 13 september a.s. zal het erfgoedcentrum tussen 11.00 en 17.00 geopend zijn in het kader van de landelijke Open Monumentendagen. Nadere informatie is t.z.t. te vinden op de website van het centrum.

